

2 t/m 5 april 2016

Zaterdag 2 april

Publieksdag in Lochem

Reis mee naar een schone toekomst en bezoek in onze gemeente tijdens de Cleantech Open Tour inspirerende kartrekkers op het gebied van duurzaamheid. De Cleantech Open Tour-plattegrond vindt u binnenkort in de Berkelbode en is los verkrijgbaar bij de VVV's.

Zondag 3 april

Publieksdag in Almen

Diverse stands op de beurs 'Almen maakt het groener' in Almen laten u zien hoe u duurzaam ondernemen praktisch kunt toepassen. Meer hierover leest u op pagina 2.

Maandag 4 april

Onderwijsdag

4 april dag staat volledig in het teken van de werknemer van morgen. Vanuit het Cleantech Center in Zutphen is deze onderwijs- en bedrijvendag dé dag voor studenten, onderwijsinstellingen en ondernemers.

Dinsdag 5 april

Congres Cleantech Tomorrow

In ontbijtexcursies, werk- en themasessies kunt u kansen, initiatieven en mogelijkheden ontdekken. De uitkomsten bundelen we in een ambitieus actieplan: het **Manifest** van Almen.

Helga van Leur, meteoroloog en weervrouw bij RTL4 is dagvoorzitter tijdens het Cleantech Tomorrow Congres:

We willen toch allemaal een zonnige toekomst?

Vier dagen inspiratie en kennis opdoen over schone technologie, duurzaamheid en circulaire economie. Dat kan tijdens Cleantech Tomorrow. Op 5 april is Almen het centrum van een gevarieerd congresprogramma. Iedereen kan een graantje meepikken. Dagvoorzitter Helga van Leur sluit op 5 april het congres af met een goede belofte voor de toekomst.

Van Leur: "Werk je mee aan duurzaamheid, dan werk je aan de toekomst. Die van je kinderen, maar ook die van jezelf en van je bedrijf." Dat klinkt ongrijpbaar, maar dat is het volgens haar allerm minst. "We kunnen grondstoffen niet langer blijven uitputten, dat gaat ten koste van onze toekomst. Over 30 jaar moet onze aarde nog steeds leuk, leefbaar en betaalbaar zijn."

Kringlopen sluiten

Wat is voor ondernemers het nieuwe verdienmodel? Van Leur: "Je koopt geen producten meer, maar je leest ze. Denk aan licht. Dat willen we allemaal, maar we hebben niet per se een lamp op ons wensenlijstje staan. En dat geldt ook voor telefoons, kleding, auto's en meubilair. Als een lampenfabrikant verantwoordelijk is voor de productie én voor de inname van gebruikte lampen, kan hij de onderdelen hergebruiken. Als gebruiker leen je de lamp. Is die stuk, dan breng je 'm weer terug naar de fabrikant, die er weer een nieuwe van maakt. Je betaalt dus hoofdzakelijk voor de arbeidskosten. Zo zullen we steeds vaker kringlopen in gesloten systemen sluiten als onderdeel van de circulaire economie."

Helga van Leur

Voor groot en klein?

Geldt dit alleen voor grote en industriële bedrijven? Van Leur denkt zeker van niet. "Dergelijke voorbeelden zijn ook heel bruikbaar voor ondernemers in het mkb en zzp'ers: kijk eens goed waar je producten vandaan komen en zorg dat je de kringlopen sluit. Misschien kun je je product na gebruik weer door je klant laten inleveren – tevens goed voor de klantbinding! – en er opnieuw waarde uit halen? Als het voor jou afval lijkt, kan het voor je buurman juist een grondstof zijn. Je hebt andere inzichten en meningen nodig om het geheel te kunnen zien. Daar kom

je alleen achter als je veel met collega-ondernemers spreekt en je in de hele keten verdiept. Natuurlijk moet je ook out-of-the-box durven te denken, dat hoort bij het ondernemerschap."

Verbinding maken

Op het congres komen verschillende sprekers met klinkende namen als Jan Jonker, die in de duurzaamheid een grote naam heeft opgebouwd, en de Duitser Harry Lehmann, die betrokken was bij de Energiewende. Van Leur heeft nog geen idee wat ze hen gaat vragen. "Ik wil vooral naar hun verhaal luisteren. Dan komen bij mij vanzelf vragen op die ook bij het publiek leven. Beide heren weten heel goed waar ze het over hebben en kunnen het publiek uitstekend inspireren. Ik ben vooral de katalysator. Lang niet alle ondernemers weten wat hun bijdrage aan schone technologie kan zijn. De programma-organisatie heeft heel goed nagedacht over hoe ze hen een stap verder kunnen helpen. Ik wil helpen verbinden, mensen inspireren, bevragen of aanvullen waar nodig. Zodat iedereen zich betrokken voelt."

Toekomstbelofte

Als weervrouw wil Van Leur geen voorspellingen doen over het aantal mensen dat het Manifest van Almen gaat omarmen. "In iedere themasessie wordt op 5 april gewerkt aan een toevoeging aan het manifest. Bovendien kan iedereen zijn persoonlijke duurzame ambitie toevoegen. Het begint toch bij je eigen bedrijf, wijk of gemeente. Zo krijgen we een groeiend manifest, dat zich hopelijk uitspreidt over heel Europa."

www.helgavanleur.nl

Publieksdag Lochem 2 april

Op 2 april staat de Lochemse binnenstad bol van de activiteiten. Verschillende organisaties tonen spraakmakende projecten op het gebied van duurzaamheid en circulaire economie. Maak een ronde langs verschillende themapanden en kramen en doe inspiratie op om circulair te gaan ondernemen!

2 T/M 5 APR 2016
REIST U OOK MEE?

Via een tentoonstelling op de markt en in verschillende panden kunt u de grote bedrijven leren kennen en ervaren aan welke uitdagingen de industrie en landbouw in onze gemeente werken. Met bijdragen van ForFarmers, FrieslandCampina, WILA, ROM3D, Alterra, Witteveen+Bos, HR Groep, gemeente Lochem en er is een preview van TKF.

www.cleantechregio.nl

Opgewekt Lochem

Waar moet u beginnen als u uw kantoorpand of woning wilt verduurzamen? Verschillende bedrijven uit de Lochemse bouw- en installatieketen zijn verenigd in Opgewekt Lochem. Laat u inspireren en kijk hoe u kunt meedoen met een eigen bijdrage aan een schone toekomst.

www.opgewektlochem.nl

LochemEnergie

LochemEnergie is een initiatief van burgers die willen dat onze energie in 2030 in onze eigen gemeente geproduceerd gaat worden. Een meerjarig en ambitieus plan. Lochem Energie toont op de markt de gerealiseerde en geplande projecten, elektrische auto's en het project Deelauto's. Ervaar het effect van windenergie of zonnepark in 3D in het virtuele landschap van ROM3D.

www.lochemenergie.net

Lochemse Uitdaging

Toon uw maatschappelijke betrokkenheid en zet deze om in concrete acties. Extra handen, creativiteit, kennis en kunde en spullen. De Lochemse Uitdaging bemiddelt om spullen die uw bedrijf niet langer gebruikt onder te brengen bij verenigingen en stichtingen die ze goed kunnen gebruiken. Niets weggooien dus!

www.lochemseuitdaging.nl

Lochem 3.0

Maak kennis met dit maatschappelijk initiatief dat werkt aan meer verbinding en samenwerking tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners. Ervaar de concrete voorbeelden en breng vooral uw ideeën in die nodig zijn voor een vitale gemeenschap en een gezonde lokale economie.

www.lochem3punt0.nl

Cleantech Tomorrow 2016

Voor alle ondernemers in de gemeente Lochem!

DIRECT AANMELDEN
www.cleantechtomorrow.nl

Meld u vandaag nog aan!

Juist nu zetten ondernemers, beleidsmakers, onderwijsinstellingen én inwoners stappen om de economie circulair te maken. Samen zijn we op weg naar een duurzame economie, die andere manieren van organiseren vraagt. Wilt u weten hoe? Meld u vandaag nog aan voor het congres van Cleantech Tomorrow op 5 april. Voor de publieksdagen hoeft u zich niet aan te melden.

Cleantech Tomorrow

Van 2 tot en met 5 april staat vier dagen lang centraal hoe we materialen kunnen hergebruiken en hoe grondstoffen hun waarde kunnen behouden. Wat is de winst voor lokale ondernemers? Een schonere toekomst en een circulaire economie bouwen we met elkaar. Alle reden dus om het programma van Cleantech Tomorrow te volgen.

Zaterdag 2 april: Cleantech Open Tour

Reis met de plattegrond op 2 april mee naar een schone toekomst en bezoek in onze gemeente inspirerende kartrekkers op het gebied van duurzaamheid. In de binnenstad van Lochem laten verschillende leveranciers van duurzame producten en diensten zien waar zij aan werken. Ze geven u graag advies. Via een mini-tentoonstelling kunt u 2 april de grotere bedrijven in **Lochem** leren kennen. Bent u benieuwd naar de plannen van TKF of naar de fabriek van ForFarmers aan het Twentekanaal? Om het helemaal tastbaar te maken kunt u de zonneweide van Lochem Energie op Aalsvoort bezoeken. WILA aan de Goorseweg houdt van 10.00-14.00 uur open huis. De plattegrond verschijnt 30 maart in de Berkelbode en is los verkrijgbaar bij de VVV's.

Zondag 3 april: Almen maakt het groener

In Almen is 's middags de inspirerende beurs 'Almen maakt het groener'. Bent u benieuwd welke ondernemers succesvol zijn met groen ondernemen? Kom het zien in het dorps huis. In en voor de Almense kerk is een tentoonstelling ingericht over duurzaamheid.

Maandag 4 april: De werknemer van morgen

De onderwijsdag staat volledig in het teken van de werknemer van morgen. Deze onderwijs- en bedrijvendag is een must voor studenten, onderwijsinstellingen en ondernemers. In en bij het **Cleantech Center** in Zutphen zijn tal van duurzame initiatieven te zien en u kunt zelf proeven doen. Ook is op maandag

dag de halve finale van de battles, waarin studententeams de strijd zijn aangegaan met vraagstukken van het bedrijfsleven. Kom zien waar zij de afgelopen twee maanden zo hard aan hebben gewerkt!

Dinsdag 5 april: Cleantech Congres

Ontbijtexcursies in de ochtend en een keuze uit ruim 30 themasessies in de middag bieden u mogelijkheden om mee te praten. En om inspiratie op te doen over wat u interessant vindt. Nieuwe businessmodellen, energie uit water of energieneutraal bouwen en wonen? Kies wat u het meeste aanspreekt. Per thema wordt een ambitie gemaakt, die wordt toegevoegd aan het ambitieuze actieplan: het Manifest van Almen. Ook is op 5 april de finale van de Cleantech BATTLE.

Almen maakt het groener

Zondag 3 april organiseert de Ondernemersvereniging Almen de beurs 'Almen maakt het groener'. Een unieke verzameling voorbeelden van Almense ondernemers die allemaal duurzaam ondernemen in de breedste zin van het woord.

Behalve biologische producten kunt u in de stands praktische voorbeelden zien van duurzaam ondernemen, zoals hergebruik van materialen, toepassing van groene energie en groene recreatie. Verder kunt u interessante lezingen volgen. Ook voor de innerlijke mens wordt gezorgd. Neem de fiets mee, want er is een duurzame fietsroute die u bij verschillende bedrijven een kijkje achter de schermen laat nemen. De beurs is van 14.00-17.00 uur in Dorps huis 'Ons Huis' en in en voor de Almense kerk.

www.facebook.com/beleefondernemendalmen

Programma Cleantech Congres dinsdag 5 april*

Locatie: Buitenpaviljoen achter Zwembad De Berkel, Berkelweg 7 in Almen

7.30 uur	Ontbijtexcursies georganiseerd in Lochem, Zutphen, Eerbeek en Loenen.
10.00 uur	Ontvangst en registratie gasten.
11.00 uur	Opening door dagvoorzitter Helga van Leur: "Zie en ervaar de dingen anders dan je buurman."
11.15 uur	Dr. Harry Lehmann, architect van de Energiewende in Duitsland: "Kunnen we efficiënter omgaan met energie?"
12.00 uur	Prof. Dr. Jan Jonker, professor duurzaam ondernemen aan de Radboud Universiteit Nijmegen: "Circulaire economie helpt ons een bepaalde trend te framen en mensen in een bepaalde mood te krijgen. Samen moeten we de maatschappij veranderen."
12.30 uur	Open middagprogramma met ruim 30 inspiratieve themasessies (zie kader).
16.00 uur	Finale van de Cleantech Battle 2016.
16.25 uur	Wilco van Rooijen vertelt over zijn expeditieplannen naar Spitsbergen.
16.45 uur	Gezamenlijke ondertekening van het Manifest van Almen.
17.15 uur	Napraten en netwerken.
19.00 uur	Einde.

* Kijk voor het definitieve programma op www.cleanteachtomorrow.nl

Lochemse ontbijtexcursies op 5 april

Ontbijtexcursie ForFarmers (7.30-10.00 uur)

Internationaal veevoederproducent ForFarmers werkt aan een duurzame voedselketen en legt daarbij de lat voor zichzelf steeds hoger. Het begint met de keuze van verantwoorde soja en reststoffen uit de voedingsmiddelenindustrie als grondstoffen. Ze doen veel onderzoek naar de samenstelling van diervoer als het gaat om dierenwelzijn, efficiency en het vermijden van verspilling. Benieuwd naar de visie en het werk van ForFarmers aan een duurzame wereldvoedselproductie? Kom dan vooral naar deze ontbijtsessie.

Locatie: Gemeentehuis Lochem, Hanzeweg 8 in Lochem

Ontbijtexcursie WILA en FrieslandCampina (7.30-10.00 uur)

Hoe investeer je en innoveer je een bestaande fabriek met respect voor ruimte, energie en grondstoffen? Beide spelers op de wereldmarkt vertellen hoe zij het gedeelde bedrijventerrein optimaal benutten, zodat beide bedrijven een vooraanstaande rol in de wereld kunnen blijven vervullen.

Locatie: WILA, Goorseweg 7 in Lochem

Meld u snel aan voor een van deze ontbijtexcursies: www.cleantechtomorrow.nl

Themasessies op 5 april

MultiToolTrac, de eerste trekker met een stekker (Zekveld)

De gemeente Lochem verzorgt een groot deel van het programma rondom actuele onderwerpen in de agrisector. Tijdens de themasessies die tussen 13.15 en 15.15 op diverse locaties worden gehouden, doet u inspiratie op over wat u interessant vindt en kunt u discussiëren over actuele onderwerpen.

Tijdens de themasessies hoort u meer over bodembeheer of hoe u biomassa kunt inzetten. Maar ook hoe grootschalige landbouw in een kleinschalig landschap te realiseren is. Daarnaast komen vragen aan bod over het functioneel maken van houtwallen en een professionele marketingbenadering van streekvoedsel. Ook kunt u speeddaten over nieuwe en schone technieken. Een elektrische trekker staat in elk geval op het programma. Maar er is meer! Elkaar ontmoeten in Almen biedt u de gelegenheid om na te gaan of u met gelijkgestemden kunt samenwerken. Er is altijd een onderwerp bij dat voor uw agrarisch bedrijf interessant kan zijn. Kunt u niet de hele dag in Almen zijn, kies dan voor de lunch in het buitenpaviljoen achter het zwembad in Almen.

Het programma biedt naast de agrarische sessies nog veel meer interessante thema's in andere sectoren. Wacht niet te lang en meld u aan. De keuze voor de themasessie kunt u 's ochtends bij uw registratie in Almen maken. Aanmelden via www.cleantechtomorrow.nl.

Wie naar Cleantech Tomorrow komt, komt om iets bij te dragen. De inzet is een duurzame toekomst. Niet alleen met woorden, ook met daden.

Trix van der Linden, wethouder Duurzaamheid en Energie gemeente Lochem:

Samen gaan we de uitdagingen aan

De Lochemse gemeenteraad heeft de ambitie om in 2030 **klimaatneutraal** te zijn. Dat is een van de redenen waarom de gemeente Lochem samen met de gemeente Zutphen gastheer is voor Cleantech Tomorrow en het programma mede organiseert. Wethouder Trix van der Linden wordt blij van het idee dat zoveel kennis en initiatieven samenkomen in Almen en ze deelt graag haar enthousiasme.

Duurzaamheid is tegenwoordig steeds meer gericht op innovatie, techniek en het anders inzetten van grondstoffen. Welke rol ziet u hierbij weggelegd voor de overheid?

“Vanaf 2030 willen we in onze gemeente geen overschot meer van broeikasgassen. Daar zijn we allemaal verantwoordelijk voor. Samen met het onderwijs en het bedrijfsleven stimuleert de gemeente dat mensen hierover betere beslissingen kunnen nemen. Mensen bewust maken is dus een belangrijke rol. Als iedereen weet wat zijn **footprint** is, kun je een grote slag maken. Want het gaat vaak om kleine dingen die je kunt doen om weloverwogen met afval, energie en het milieu om te gaan. Doen we dit allemaal, dan is het resultaat enorm en halen we bovendien onze ambities.”

De agrarische sector is verantwoordelijk voor een derde van de uitstoot van broeikasgassen. Kringlopen sluiten wordt in die sector steeds belangrijker. In hoeverre past dit in het programma van Cleantech Tomorrow?

“We hebben hier een groot agrarisch gebied, dat zich uitstrekt tot ver buiten de gemeente. Dan heb ik het zowel over de landbouw en veehouderij als over ForFarmers als veevoerproducent en Friesland-

Campina, die jaarlijks bijna een miljard liter melk verwerkt. De sector is al een heel eind op weg om broeikasgassen te verminderen. Maar ook energiebesparing en het duurzaam omgaan met grondstoffen worden steeds belangrijker. Agrarische ondernemers moeten aan strenge milieuwetgeving voldoen en tegelijkertijd hard werken om hun boterham te verdienen. Sommige agrariërs gaan heel bewust met hun omgeving om, andere oriënteren zich nog op de mogelijkheden. Tijdens Cleantech Tomorrow komen veel praktische voorbeelden voorbij. Denk aan precisielandbouw en toepassingen voor veevoer. Je kunt je boterham ook verdienen door verantwoord met het milieu én je leefomgeving om te gaan. Het gaat tenslotte om onze toekomst en die van onze kinderen.”

Is de overheid genoeg in staat om bedrijven te steunen bij het ontwikkelen van initiatieven?

“Als gemeente doen we dat samen met het onderwijs en het bedrijfsleven. Niet alle ondernemers weten bijvoorbeeld dat er subsidieregelingen bestaan die bijdragen aan minder uitstoot. Het is onze taak hen hierop alert te maken en dat doen we ook. We zien businessmodellen van bedrijven al veranderen. Zij willen schoner produceren met minder restafval. Daar hebben ze goed geschoold personeel voor nodig.

Trix van der Linden

Om aan die vraag te kunnen voldoen is het nodig dat zij in contact komen met studenten. Als gemeente faciliteren we dit. De battles van Cleantech Tomorrow zijn hier een goed voorbeeld van: bedrijven in de agri-sector die studenten uitdagen om met hen mee te denken over concrete vraagstukken op het gebied van duurzaamheid. Het is bijzonder spannend wat eruit gaat komen en ik hoop natuurlijk dat een van de Lochemse battles op 5 april gaat winnen!”

E-mail: t.vanderlinden@lochem.nl

Almen: waarin een klein dorp groot kan zijn

Een congres voor 800 deelnemers dat georganiseerd wordt door de gemeente Lochem en de gemeente Zutphen samen. Waar laat je dat plaatsvinden? De keuze is gevallen op het dorpje Almen, precies in het midden tussen beide steden.

Dat het een charmant dorp is, wist iedereen natuurlijk al. Maar dat Almen ook voorop loopt in duurzaamheid is misschien wat minder bekend. Het zwembad wordt verwarmd door zonnecollectoren, een van de woonwijken heeft zonnepanelen, er staan vijf energieneutrale woningen. LochemEnergie heeft een deelauto gestationeerd in Almen én de supermarkt wordt gerund door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Maar bovenal is de sociale cohesie in het dorp groot. De inzet van de Vereniging Almens Belang maakt het mogelijk dat het hele dorp zich op 5 april openstelt om plaats te bieden aan de ruim 30 themasessies in het middagprogramma. Die vinden plaats in alle mogelijke locaties, van kerk tot brandweerkazerne, van galerie tot ouderensteunpunt en van supermarkt tot de grotere hotels en het dorpshuis. Voor de gezamenlijke programma's van het congres op 5 april wordt een duurzame tent geplaatst op het mooiste plekje: bij de meandering van de Berkel bij het zwembad. Daarin kan een klein dorp groot in zijn!

Cleantech BATTLE nadert ontknoping

Voor de derde keer organiseert het Holland Cleantech Center in de Stedendriehoek de Cleantech BATTLE: een krachtmeting waarin ondernemers studenten uitdagen om samen met hen milieuvriendelijke en innovatieve oplossingen te bedenken voor een praktisch vraagstuk. Ook studenten en bedrijven uit de gemeente Lochem doen mee.

Studenten inventariseren bij Bennie Fokkink uit Exel de mogelijkheden: pompen of verzuipen?

Vanuit de regio zijn mbo- en hbo-leerlingen van Saxion, AOC Oost, de HAN, ROC Aventus en Windesheim betrokken bij de battles. Sinds eind januari werken 22 studententeams aan duurzame oplossingen voor vraagstukken uit het bedrijfsleven en de agrisector. De vijf teams uit Lochem zoeken antwoorden op praktische vragen uit de agrarische sector.

Welk team wint de Cleantech BATTLE?

Op maandag 4 april is de halve finale. Alle teams presenteren dan hun resultaat. De dag erop is de finale, tijdens het Cleantech Tomorrow Congres. De spanning stijgt, want de vakkundige jury kiest uit drie finalisten het winnende team. Dat team gaat naar huis met de Holland Cleantech Bokaal 2016 en een geldbedrag van € 750.

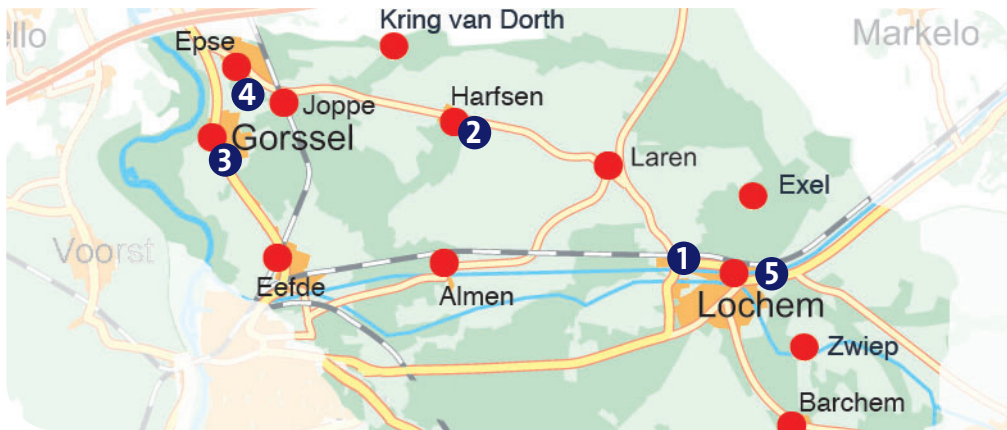

Welke battles doen mee?

- Daar zit een luchtje aan** Vraagstuk van agrarisch ondernemer Erik Hoentjen uit Laren: “In onze melkveestal gebruiken we een luchtwasser. Hoe kunnen we het water dat daarvoor wordt gebruikt bewerken, zodat we het weer kunnen hergebruiken?”
- Vers gras** Vraagstuk van agrarisch ondernemer Robbert Haijntink uit Laren, secretaris LTO afdeling Lochem: “Hoe kunnen we een afrastering ontwikkelen die zich automatisch verplaatst, zodat mijn koeien elke dag op een vers stuk weiland kunnen grazen?”
- Berm en biomassa** Vraagstuk van de gemeente Lochem en agrarisch ondernemer Ramon Hesselink, voorzitter LTO afdeling Lochem: “Hoe kun je biomassa, in de vorm van berm- en strooimaaisel, door compostering geschikt maken voor de landbouw? Hoeveel is beschikbaar en hoeveel heb je nodig om tot een goed verdienmodel te komen?”
- Drijvende teelteenheid** Vraagstuk van ondernemer Erik Haverkort: “Hoe moet een drijvende productie-eenheid eruitzien voor de teelt van kiemplanten of bolgewassen op water? Door de 'dubbelteelt' van vis in en planten op het water ontstaat een positieve businesscase. Zowel voor de teler als voor het Waterschap.”
- Pompen of verzuipen** Vraagstuk van melkveehouder Bennie Fokkink uit Exel: “Hoe kunnen we zo efficiënt mogelijk het land beregenen met een elektrische pomp, die onafhankelijk is van het stroomnet?”

Cleantech-bedrijven op de kaart

Veel ondernemers zijn hard op weg om hun bedrijf klimaat- en **energieneutraal** te maken. Zoekt u voorbeelden? Reis mee door onze gemeente en kijk hoe deze ondernemers al schone technologie hebben toegepast in hun bedrijf. Een aantal ervan doen ook mee aan de publieksdag op 2 april.

1 Lochem: ForFarmers

Europees marktleider in veevoeder ForFarmers produceert gewoon vanuit Lochem. Het bedrijf maakt slim gebruik van vervoer over water en ontwikkelt concepten en producten die de gezondheid en het welzijn van dieren bevorderen. ForFarmers wil toonaangevend zijn in duurzame productie. In een eigen innovatiecentrum werken zij nauw samen met gerenommeerde onderzoeksinstituten en universiteiten.

www.forfarmers.nl

2 Harfsen: ROM3D

ROM3D ontwikkelt een virtuele werkelijkheid die wegen, woningen, sloten, spoorwegovergangen en gebouwen herkenbaar toont. Diverse objecten kunnen aan de bestaande wereld worden toegevoegd, zoals gebouwen, windmolens of zonneparken. Vanuit verschillende gezichtspunten kan het nieuwe landschap worden bekeken, geanalyseerd en aangepast aan specifieke wensen. Alles is direct zichtbaar in de virtuele presentatie.

www.rom3d.nl

3 Gorssel: B&B KleinKamperfoelie

In het idyllische nieuwe gastenverblijf van Judith van Harmelen is volledig LED-verlichting toege-

past. Dat scheelt fors in de kosten voor elektriciteit. Bovendien gaat KleinKamperfoelie hiermee energiebesparing tot sport verheffen.

www.kleinkamperfoelie.com

4 Joppe/Gorssel: Tuinderij De Veldhof

Consumenten hebben steeds meer behoefte aan eerlijke producten en een persoonlijke aanpak. Voor tuinderij De Veldhof in Joppe is **permacultuur** een belangrijk ingrediënt voor succes. Abonnementhouders ontvangen wekelijks een pakket met verse groenten van eigen bodem. Geen plastic verpakkingen meer, maar terug naar de losse aardappelen, wortelen en paprika's.

www.tuinderijdeveldhof.nl

5 Lochem: WILA

De publieksdag in Lochem op 2 april is een unieke kans om tussen 10.00-14.00 uur eens een kijkje te nemen bij dit innovatieve industriële bedrijf. Robotisering zorgt hier voor werkgelegenheid, in plaats van dat er banen verdwijnen. Ervaar zelf hoe producent van kantpersgereedschapssystemen WILA in staat is de bestaande fabriek duurzaam te vernieuwen en vanuit Lochem groeit op de wereldmarkt.

www.wila.nl

Kunt u erover meepraten?

Te pas en te onpas komen we termen tegen die betrekking hebben op schone technologie en duurzaamheid. Zag u ze gemarkeerd staan in Lochemse Zaken? U komt ze zeker tegen tijdens Cleantech Tomorrow. Hoe staat het eigenlijk met uw woordenkennis?

Almen: Dorpskern met pit, centrum waar het allemaal gebeurt op 3 april tijdens de beurs 'Almen maakt het groener' en op 5 april 2016 tijdens het Cleantech Tomorrow Congres.

Biomassa: Afbreekbaar deel van landbouwproducten en afvalstoffen dat voor energieopwekking wordt gebruikt.

Bruto Toegevoegde Koolstof (BTk): Vorm van belastingheffing op de koolstofproductie om de uitstoot van CO₂ terug te dringen. BTk kan de BTW vervangen.

Circulaire economie: Economie waarbinnen productieprocessen en -ketens zo worden ingericht dat producten en materialen worden hergebruikt en grondstoffen hun waarde behouden.

Cleantech: Letterlijk: schone technologie. Met schone (innovatieve) technieken en diensten dragen we bij aan een duurzame wereld, terwijl de kosten voor energieverbruik en de hoeveelheid afval verminderen.

CO₂-footprint: Een milieumaat voor het bedrijfsleven die de CO₂-uitstoot van een bedrijf inzichtelijk

maakt. Hoe kleiner de voetafdruk, hoe minder de CO₂-uitstoot. Verlaging kan leiden tot kostenreductie.

Energieneutraal: Een situatie waarbij het energieverbruik van een gebouw volledig wordt gecompenseerd door de energieproductie uit duurzame bronnen, zoals zon, wind of water.

Klimaatneutraal: Geen negatief effect hebbend op het klimaat, bijvoorbeeld door de uitstoot van broeikasgassen te compenseren met het planten van bomen. Per saldo dus geen overschot van de broeikasgassen zoals CO₂.

Lochem: Kleine stad aan de Berkel en het Twentekanaal. Op 2 en 3 april het decor voor de Cleantech-publieksdag.

Manifest: Een openlijke bekendmaking, met een beknopte, puntsgewijze weergave van de standpunten en/of uitgangspunten van (groepen) mensen.

Permacultuur: In de landbouw is dit het zo efficiënt mogelijk gebruik maken van het ecosysteem zonder deze uit te putten of te vernietigen.

Subsidies voor duurzame toekomst

Investeert u in duurzaamheid, dan is ook uw investering duurzaam. Behalve een wezenlijke bijdrage aan de maatschappij, meer comfort en energiebesparing levert uw investering ook geld op. Financiering blijft echter vaak een struikelblok. Lochemse Zaken zet een aantal regelingen voor u op een rij.

Investeren in duurzame energie?

Met de investeringssubsidie duurzame energie (ISDE) van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland kunt u als particulier en als zakelijk gebruiker subsidie krijgen voor een deel van de investeringskosten. Bijvoorbeeld als u van plan bent te investeren in een warmtepomp, zonneboiler, biomassaketel of pelletkachel. De hoogte van het subsidiebedrag hangt af van het soort apparaat.

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/investeringssubsidie-duurzame-energie

Energie-investeringsaftrek

Met de regeling Energie-investeringsaftrek (EIA) wil het ministerie van Economische Zaken duurzaam ondernemen stimuleren. Als uw bedrijf investeert in energiezuinige technieken en duurzame energie levert de EIA u gemiddeld 14% voordeel op. Bovenop uw gebruikelijke afschrijving kunt u 58% van de investeringskosten aftrekken van de fiscale winst.

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/energie-investeringsaftrek-eia

Teruggaaf energiebelasting

Ongeveer 1/3 deel van de energierekening bestaat uit belastingen. Die gaan sinds januari van dit jaar fors omhoog. Dit is het gevolg van afspraken uit het Energieakkoord die onze energiehuishouding duurzamer moeten maken. Verbruikt uw bedrijf meer dan 10 miljoen kWh en heeft u een meerjarenafspraak afgesloten met de overheid over energie-efficiëntie? Dan komt u in aanmerking voor een teruggaaf van een deel van de energiebelasting. Vraag een voortgangsverklaring aan bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

www.rvo.nl

www.ondernemersplein.nl/belasting/energiebelasting

Stimulering Duurzame Energieproductie

De SDE+ stimuleert de productie van duurzame energie en richt zich op bedrijven en (non-profit)instellingen die hernieuwbare energie (gaan) produceren. Bijvoorbeeld met **biomassa**, aardwarmte, energie uit waterkracht en windenergie.

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/stimulering-duurzame-energieproductie-sde

Asbest eraf, zonnepanelen erop

Vanaf 2024 zijn asbestdaken in Nederland verboden. Ruim driekwart van de asbestdaken in Nederland zijn te vinden in agrarische bedrijfsgebouwen. Als eigenaar van zo'n dak bent u zelf verantwoordelijk voor de asbestverwijdering. Als u het dak vervangt door een dak met zonnepanelen, kunt u in aanmerking komen voor een provinciale subsidie. Daarnaast geldt er een landelijke subsidieregeling voor het verwijderen van asbest. De provinciale en landelijke subsidies mogen worden gestapeld. Voor het verwijderen van asbesthoudend materiaal heeft u altijd een sloopvergunning nodig en in sommige gevallen ook een omgevingsvergunning.

www.asbestvanhetdak.nl

www.rvo.nl/subsidies-regelingen/subsidieregeling-verwijderen-asbestdaken

www.omgevingsloket.nl

COLOFON

Lochemse Zaken is een nieuwsbrief van gemeente Lochem. Met actueel nieuws en informatie over het lokale bedrijfsleven wil de gemeente ondernemers en andere beslissers inspireren en informeren. Bent u ondernemer en heeft u vragen over economische zaken in Lochem? Bedrijfscontactfunctionaris **Cor Bernard** staat u graag te woord, telefoon (0573) 28 92 22. U kunt Lochemse Zaken ook online lezen op www.lochem.nl

Oplage: 3.000 | Tekst: Plzant tekst & communicatie, Barchem | Ontwerp: Mo Middag, Lochem | Foto's: Rob Voss Fotografie, KijkG en gemeente Lochem.

Lochemse Zaken is gedrukt op papier met het FSC-keurmerk. De Forest Stewardship Council is een internationale organisatie die zich inzet voor wereldwijd behoud en verantwoord bosbeheer. Als we goed met onze bossen omgaan, kunnen we hout en papier eeuwig blijven gebruiken.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de gemeente Lochem. De gemeente Lochem is niet aansprakelijk voor schade die mogelijk het gevolg zou kunnen zijn van verkeerde gegevens.

Waar zit uw milieuwinst?

Wilt u de milieuwinst van uw bedrijf terugzien in grafieken, kengetallen en branche-gemiddelden? Gebruik dan de Milieu-barometer, een praktisch, landelijk instrument om CO₂-footprints te maken!

Veel bedrijven gebruiken de Milieubarometer om hun ambities en activiteiten op het gebied van duurzaamheid te meten. De gemeente Lochem biedt een aantal bedrijven de mogelijkheid voor een gratis startabonnement op de Milieubarometer. Dat kost u het eerste jaar niets. Neem contact op met Marc Mobach via m.mobach@lochem.nl.

www.milieubarometer.nl